

Književna poročila.

Zeyer Julij, Jan Marija Plojhar. Roman. — Preložil Podlimbarski. Založila in izdala „Matica Slovenska“ (Prevodi iz svetovne književnosti, VII. zvezek). V Ljubljani 1910. 8°. 307 str.

S to knjigo je podala „Matica Slovenska“ našemu občinstvu eno najznámejših del češke pripovedne literature in brez dvoma najboljše delo Julija Zeyerja. Zeyer je Slovence skoraj neznan. Razen „Mavričnega tiča“ in „Blagorja na vrtu cvetočih breskev“ nismo imeli ničesar obsežnejšega v slovenskem prevodu.

Julij Zeyer (1841—1901) je bil v času plitvega materializma in sirovega naturalizma edini osamljeni predstavitelj nove romantike med Čehi: mehka, sanjava duša z vsemi solnčnimi in senčnimi stranmi romantizma. Iz trezne realnosti vsakdanjega življenja beži v davne čase in v daljnje, tuje kraje. Vsa njegova umetnost pa je kakor k nebu kipeča gotična katedrala, — izliv večnega hrepenenja po Neskončnem.

Roman Jan Marija Plojhar (nastal l. 1887 in izšel v „Lumíru“ l. 1888) je sad pesnikove globoke duševne krize, kakor n. pr. Goethejev „Werthers Leiden“. Sužet romana nas spominja na srednjeveško pripovedko o Tristanu in Isoldi, kakor jo je obdelal R. Wagner v svoji muzikalni drami; obema deloma sta skupna indijski, budistični koren in moderna erotična senzitivnost. — Plojhar je potomec imovite češke rodbine, ki se posveti, sledeč svojim romantičnim nagnenjem, častniški službi v avstrijski mornarici. Na Grškem doživi strasten roman z demonično, zapeljivo gospo Dragopulos, ki ga zaplete v svoje mreže. Na dopustu v Pragi je nemški nadporočnik kruto razžalil njegov češki narodni ponos; v prepiru se spopadeta s sabljami in težko ranjeni Plojhar nikoli več popolnoma ne okreva. Že jetičen potuje po Italiji in pride v Rim, kjer se seznani s Katarino, potomko ubožane rimske aristokratske familije. Preseli se v njeno vilo na Campagni. Tu se razvname v obeh idealna ljubezen, tu pa tudi dogori že pojemajoča luč njegovega življenja. Katarina izpije strup in umrje ž njim.

To je okvir zunanjih dogodkov. Roman prepleta več krasnih epizod, kakor n. pr. prizor, ko se odiči Katarina z lišpom iz groba davno umrle etrurske žene, ki je šla z ljubljanim možem v smrt, ali pa globoki motiv iz indijskih „Upanišad“, ki nas pripravlja na konec, na smrt. „Življenje in smrt sta le dve različni fazi razvoja, prava modrost je v spoznanju vesoljne enotnosti“. Tako se glasi rešitev uganke o smrti, tako je bilo takratno svetovno naziranje pesnikovo (Panteizem). — F. V. Krejčí poudarja v svoji znameniti študiji o Zeyerju, da je Plojhar s svojo poezijo sušice dekadent, ni pa tip češkega dekadenta, kakor so nekateri trdili. Zato je preveč aristokrat po čuvstvovanju in družabnem stališču. Češka dekadenca ne izvira iz prenasíčenja, ampak iz bolesi plebejcev in proletarcev, iz nenasičenega gladu po pestrejšem življenju in višji kulturi. Tip češkega (in tudi slovenskega) dekadenta bi bil človek, rojen za duševnega aristokrata, a po socialnih razmerah obsojen k eksistenci majhnega človeka, n. pr. uradnika ali literata, ki bedno živetari. Tudi ta umira za sušico, pa ne v lepi vili pri Rimu; da bi pa šla krasna žena ž njim v smrt,

„Ljubljanski Zvon“ 2. XXXI. 1911.

o tem si niti sanjati ne upa. Tudi Plojharjevo rodoljubje ni za Čeha tipično. To rodoljubje je čisto aristokratično in romantično ter spominja na poljske pesnike. Narod pa se demokratizira in tip „plojharstva“ je vedno bolj osamljen. — Vse to pa ne jemlje romanu njegove velike umetniške vrednosti. Glavna, uprav sugestivna njegova moč je v občutju, ki preveva vse delo, posebno pa konec. „Neskončna žalost ločitve za zmirom, groza pred zijočim nič in sladka udanost ljubezni; nenasitna ljubezen k življenju, ki se bliža koncu in osteklenéli pogled umirajočega, ki zre na nas iz zadnjih strani knjige: — v teh emocijah je vtisk romana v resnici mogočen. — Ne poznam v celi naši literaturi knjige, ki bi bilo v nji več plemenitosti čustva, nežnosti in ponosa.“ (F. V. Krejči.)

Zeyerja prevajati ni lahko. Prelagatelj se je s prevodom sicer mnogo trudil, vendar ga ne moremo v vsakem oziru pohvaliti. Posebno kazi prevod mnogo nepotrebnih čehizmov, ki čitatelja, ako slučajno ni vešč češčini, včasih tudi zavajajo k napačnemu umevanju teksta. Navesti hočem le par primerov. „Turistovska zaplava“ (str. 13; v orig.: „turisté zaplavují“ = t. preplavljajo) za slov. povodenj; za bran v občudovanje (16), krčič ramena (19), obrovške sohe (22), odporovala vsemu ... (23), pričiniti (18, 24) namesto povzročiti, z vlago zatlačenih solz (28); češ. „odpor“ ni isto kakor v slov.; propast (31) za prepad, protiven (36) za zoprn, plachte brodovja („plachty“) za jadra; podobali so se ti zvoki (84); vede se Vam sedaj bolje (113), svojo znalost (157), beda tebi! (266), vjela ga do ene svojih mrež; vok. „Jene“ od „Jan“ Slovencem ne bo umljiv itd. Oddelki, katere sem primerjal z izvirnikom, so mi odkrili več netočnosti in pogreškov. Zeyer je posvetil svoje delo „Památky své matky“, to je „Spominu svoje matere“, ki je že umrla, ne pa „Svoji materi v spomin“; „čarovné vidiny“ niso „čarobni vzori“ (12), ampak čar. prikazni. Obelisk in Řím ne „čepita“ (22, 36); „čnėti“ je vendar „dvíhati se, vzpenjati se“, kakor je pravilno prevel na str. 27. „samostan se je vzpenjal“; češ. „rozměry“ = dimenzija, torej ne „čudovite rozměry“ (26). „Pegasto meglo“ ni „perleťovou mlhu“; namesto „kočujočega cigana“ (65) bi bilo bolje reči „potepajočega se cigana, cigana potepuha“. „Čutila je v sebi celo zlobo“ (162) namesto: jezo, srd, kakor zahteva vsebina; „oči, ki se ji je bledlo v njih“ (164), manj banalno in bliže izvirniku bi rekli: „oči, ki je sanjerala o njih“. „Čaka na odpoved“ (273) nam. „čaka na odgovor“; slov. „odpoved“ vendar ni češka „odpověď“; namesto „strahovit“ v pomenu „gespensterhaft“ („strašidelný“) bi bilo pač bolje reči „pošasten“ (306), mesto „propadla je v temo nebitja“ („propadla se“) pa „pogreznila se je“ (306) itd. V prevodu se šopiri par nepotrebnih hrvatizmov, kakor „Sobe, natrpáne s pohištvo“ (49), „milosrdná (!) sestra“ za slovenske usmiljenke. — Ne trdim, da je prevod radi tega v celoti slab, pač pa, da bi bil pri večji pazljivosti lahko boljši, in to bi zaslužilo tako znamenito delo, kakor je Zeyerjev roman Jan Marija Plojhar.

Dr. Vinko Zupan.

Iz Kastelčeve zapuščine. Rokopisi Prešernovi, Kastelčevi in drugi. Objavil Ivan Grafenauer. Pomnožen in popravljen ponatisk iz „Časa“, letnik IV. (1910). Ljubljana 1911. Založila Kat. tiskarna. Leks. 8°, 124 str. Cena 3-30 K. (Konec.)

Zelo zanimivi so rokopisi, ki jih je objavil Grafenauer, tudi za oceno delovanja Kastelčevega. Tega vredniški posel se je dozdaj navadno podcenjeval; bili smo vajeni, šteti ga pri KČ. bolj za založnika in razpečevayca in pa za nekakega „odgovornega vrednika“ ali vredniško senco, v kateri sta se skrivala Prešeren in spiritus agens Čop. Toda premnogi Kastelčevi popravki celo v pesmih Prešernovih,